

Літаратурная Беларусь

Выпуск №3 (115)
(сакавік)

Змест

НАВІНЫ: падзеі грамадска-літаратурнага жыцця Беларусі.....с. 2
АСОБА: юбілейная старонка Хрысціны ЛЯЛЬКО.....с. 3
ПАЗЭІЯ: «Гул перамогі» Базыля КАМАРОВА і «Поле жыцця» Фелікса БАТОРЫНА.....с. 4
ПРОЗА: новы аповед «Пры святле поўні» Васіля ЖУКОВІЧА.....с. 5
ПЕРАКЛАДЫ: вершы Эвалдаса ІГНАТАВІЧУСА і Сесіліі Хансан.....с. 6
ПЕРАКЛАДЫ: вершы Мар'юса БУРОКАСА (Літва) і Карліса ВЭРДЫНЬША (Латвія).....с. 7
ПРОЗА: аповед «Па Робінгудаўскім сцэнарыі» Навума САНДАМІРСКАГА і згадка пра кнігу прозы «Пагоня за Музай» Людмілы АНДЗІЛЕЎКІ...с. 8
КРЫТЫКА: развагі Леаніда ГАЛУБОВІЧА пра кнігу прозы Уладзіміра ДАЊІЛЕНКІ «Клетка для івалгі».....с. 9
КНИГАПІС: анатацыі новых кніг Ніла ПЛЕВІЧА і Віктара ШВЕДА.....с. 10
ДРУК: «Чакаючы вясны» — ЛеГАЛ пра 80-ы нумар часопіса «ДЗЕЯСЛОЎ».....с. 11
СВЕТ: цікавосткі і навіны літаратурнага замежжа.....с. 12

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ

Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org

novychas.by

Шлях да самасвядомасці

Алег АБЛАЖЭЙ

У праблемах, з якімі сёння сутыкнулася беларуская мова, няма нічога новага. Усе мовы, якім даводзілася змагацца за месца пад сонцам, праз падобнае праходзілі, — і непрызнанне як асобнай, арыгінальнай, мовы, і змаганне з іншаземнымі ўплывамі...

Калі я паступіў у Віленскі мастацкі інстытут і пачаў вывучаць літоўскую мову, калегі літоўцы вельмі здзівіліся, што я разумею творы Крысціёнаса Данелайціса (1714–1780), бацькі літоўскай літаратурнай мовы, лепш за іх. Сакрэт жа быў прасты: мова гэтага паэта шчодро перасыпана славянствамі. Існаванне Літвы ў сумеснай дзяржаве з Польшчай аказала вялікі ўплыў на літоўскую мову — шляхта практычна апалычылася, і літоўская мова, як і беларуская, сталася «мужыцкай». Спатрэбілася стагоддзі ўпартай працы і дасканалення, чысткі ад польскіх ды іншых уплываў, каб літоўская мова дасягнула таго ўзроўню, на якім яна існуе цяпер.

Малюнак www.svaboda.org

Гэтая барацьба не спыняецца і цяпер. Напрыклад, у Вільні вы не зможаце купіць ні гамбургер, ні хот-дог, а толькі mėsainis і dešrainis. І, вядома ж, у Літве не існуе ні «рыэлтараў», ні «мерчэндайзераў», бо створаны літоўскія адпаведнікі для назову такіх прафесій. За ўсім пільна сочыць спецыяльная моўная камісія.

Гэтаксама былі чулыя на іншаземныя ўплывы і чэхі. І ў Празе вы не зможаце пайсці ў тэатр, а толькі ў divadlo.

Беларускую мову намагаюцца знішчыць не першае стагоддзе. У наш час яна перажывае бадай што найцяжэйшыя часы свайго існавання, калі палітыка русіфікацыі дала свае злавесныя плады. Вядома, як «набліжалі» яе да расейскай. У 40 — 50 гады ХХ ст. загадана было пісаць «піонер», «савецкі», «супружаскія адносіны». Быў амаль забаронены мяккі знак. Гэты знак стане потым сімвалам моўнага супраціву, як чаравік на сцягу сялянскіх паўстанцаў Томаса Мюнцэра.

На жаль, змагары за адраджэнне мовы не заўсёды былі вялікімі эрудытамі. Хочучы таго ці не, яны пачалі рабіць тое ж, што і расейцы, толькі на карысць іншай мовы, польскай. Як бы ў пацвярджэнне тэзы расейскіх шавіністаў, што «так называемый беларускі язык придумали поляки». Беларуская мова застракацела «варункамі», «пушкамі», «парэнчамі» ды іншымі «выкшталцёнымі філіжанкамі».

Кожная развітая мова — як дасканалая мелодыя, дзе нельга беспакarana ўстаўляць чужыя ноткі, у любым выпадку гэта гучыць фальшыва. Чужыя словы выпадаюць, не ўпісваюцца. Вось, напрыклад, модна стала ўжываць замест нашага «некалькі» кальку з польскага «kilka», «колькі». Але ў беларускай мове «колькі?» — гэта пытанне, у польскай для гэтага існуе «ile?» То навошта нам самім збядняць мову? Або ўжыванне слова «паліць» у сэнсе «куруць». Беларусы ж паляць толькі ў печы, могуць паліць паперу, смецце... У палякаў той, хто курыць, называецца «palacz». А як па-беларуску той, хто не курыць, а «паліць» — «паляч»? «палець»? «Варункі» замест «умоваў». Але па-польску ёсць і «wagunki», і «uwagunkowanie», «абумоўлены». А як утварыць тое ж ад «варункаў» — «абварункаваны?»

Ніколі беларусы не казалі — чакаць на штось, на кагось, а толькі чакаць чагось, кагось. І не хварэлі на штось, а чымсьці.

Гэта палякі «czekają na rościąg, choćują na grupę». Нашто мяняць наша «выдатны» на польскае «wybitny»? А як тады будзе «выдатнік»? «Выбітнік»? Чым «мажлівасць» лепшая за «магчымасць»? Чаму brakuje, калі можам сказаць па-нашаму «не стае», «не хапае?».

Але, бадай, найбольшую шкоду для беларускай мовы нясе працытанне іншаземных слоў не так, як яны вымаўляюцца на іх радзіме, а так, як гэта вымаўляюць палякі. Ну, дзе і калі вы бачылі на Віцебшчыне, Міншчыне, Гомельшчыне і Магілёўшчыне беларуса пры здаровым розуме, які б казаў «Сыбір»? Палякі чытаюць замежныя словы вельмі своеасабліва — паводле свае граматыкі. Напрыклад, у польскай мове «Z» — гэта як наша «З». То палякі чытаюць «nazizm» як «назісм». Або — у польскай мове «Ш» перадаецца як «sz», у нямецкай жа гэты гук перадаецца праз «szh». У выніку палякі дагэтуль чытаюць «szhizophrenie» як «схізофрэнія».

Англійскі «клуб», klub, у палякаў стаў «клубам». А мы тут пры чым? (Асабліва міла гучыць — «калгасны клуб...» Syrien — па — польску «Сырыя», бо ў польскай мове «у» — гэта «ы». А нам навошта рабіць «сыр» з далёкай краіны? Даўно заўважана: не ведаеш, як правільна пісаць «тарашкевіцай» — бяры польскі слоўнік. Fizyka, maksymalny, sylwetka, klasa, cyklop, klasyk, syrop, zala... і так далей, ледзь не

палова слоўніка. Чамусь з гэтага правіла робіцца выключэнне толькі для словаў «іслам», «блог» і «Далай Лама». Бо паводле «тарашкевіцы» мусіла б быць «ісьлям», «блэг» і «Далай Ляма». Асабліва камічна, калі «тарашкевізуюць» русізмы — «плянка». Няма такога слова — па-беларуску «планка» — папярэчына. Цікава, што беларус Максімук з радзё «Свабода» не хоча быць «Максымуком», хоць гэтага вымагае «клясычны» правапіс, ды і ў ягоным польскім пашпарце, напэўна ж, напісана Maksymiuk. І гэта зразумела — калі б не кірыліца і не праваслаўе, беларуская дыяспара ў Польшчы даўно б растварылася дашчэнт. Ці не таму беластоцкая «Ніва» не спышаецца пераходзіць на «тарашкевіцу», а тым больш на «лацінку»?

Так гістарычна склалася, што беларуская мова з часоў Вялікага Княства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага — частка кірылічнай прасторы, у якой «л» большай часткай цвёрдае. Як, дарэчы, і ў суседзяў літоўцаў, хоць яны карыстаюцца «лацінкай». «ы» замест «і» характэрна толькі для польскай, а не для іншых еўрапейскіх моў — апроч украінскай.

Мяккі знак... Прыгадваецца даўняя размова на гэтую тэму з Лявонам Луцкевічам. Ён, вядома ж, прыватна карыстаўся «клясычным» правапісам, але казаў, што яму і новы ніколі не перашкаджае правільна чытаць і вымаўляць. «Не разумею, — казаў ён, — навошта патрэбен

мяккі знак паміж здвоеным «нн», ён і так, сам сабою вымаўляецца!».

Ад сябе дадам — чаму «Ганна» можна, а «Жанна» — не? (пішуць «Жана»)... І ўвогуле — дзіўная рэч: чамусь беларусы з лёгкасцю запамінаюць, што The Beatles і Renault не чытаецца як «Тхе Беатлес» і «Рэнаульт», а вось калі не напішаш сьнег, а снег, то й будучы вымаўляць с'нег...

Недзе ў чацвёртым класе мне трапілася кніжка «для школ с нерусским языком обучения». І там над кожным слова былі расставлены націскі. Памятаю, як тады гэта нервалава. Гэтаксама цяпер раздражняе, калі навязліва падказваюць, як я павінен вымаўляць, паводле прынцыпу «как слышыца, так і пішыца». Напрыклад: «Ты смяеся з клубу ляяльных да псыхоляга клясы адаклясьнікаў». Нейкі перажаваны кісель, а не мова! Што ўжо казаць пра «наватарствы» кшталту «Гэмінгўэй», «Ўдзі Ален» — «псыхам» можна стаць... Чаму «Баўгарыя»? Тады трэба і «Баўканы»? Калі ўжо «Віетнам», то трэба выкінуць апостраф адусюль, і пісаць «піе», «біе», — о, як бэндзе выкшталцёна!

Трэба імкнуцца не да збліжэння з той ці іншай мовай, а да самадастатковасці. У цэлым, на перспектыву, я — аптыміст. Калі мова наканава на жыць, яна мусіць самаачысціцца, рана ці позна.

Але — чым раней, тым лепш.
www.racyja.com

Літконкурс «Экслібрис» імя Антона Луцкевіча

Саюз беларускіх пісьменнікаў абвясціў пра пачатак прыёму прац на конкурс «Экслібрис», які сёлета носіць імя Антона Луцкевіча і прысвечаны крытыцы і літаратуразнаўству.

Тэма конкурсу — «Сучасная беларуская літаратура XXI стагоддзя: імёны, тэндэнцыі, перспектывы (ад 2000 года — па сёння)».

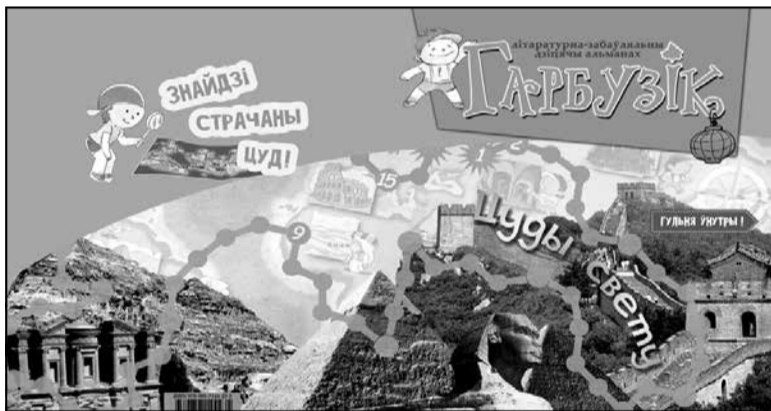
Да ўдзелу запрашаюцца даследчыкі літаратуры, крытыкі і літаратурныя журналі-

сты, якія пішуць на беларускай мове, ва ўзросце да 35 гадоў.

Конкурс праводзіцца ў дзвюх намінацыях: літаратурная крытыка (артыкулы, рэцэнзіі, водгукі, эсэ, нарысы) і літаратуразнаўства (навуковыя артыкулы, агляды).

Тэксты на конкурс можна даслаць файламі ў фармаце .doc да 1 верасня 2016 года на адрас sbp@lit-bel.org, пазначыўшы тэмай ліста «Экслібрис». У лісце мусяць быць наступная інфармацыя: імя, прозвішча, дата нараджэння ўдзельніка, кантактны нумар тэлефона і e-mail.

За ходам конкурсу сачыце на сайце <http://lit-bel.org/>.

«Гарбузік»: цуды свету

Пабачыў свет другі выпуск літаратурна-забаўляльнага дзіцячага альманаха «Гарбузік» бібліятэкі СБП «Кнігарня пісьменніка».

Першы выпуск выйшаў летась, прамінулавай вясной, і стаўся папулярным, сярод іншага, дзякуючы картоннаму замку, які можна было склеіць уласнаручна. Сёлета «фішкай» нумара стала гульня-«хадзілка», распаўсюджаная сёння ў дзіцячых часопісах і аднак не дужа папулярная ў беларускіх выданнях для дзяцей. Тэма «хадзілка», намалёванай Дзмітрыем Шылам, адпавядае агульнай задуме выпуска — «цудам свету». Але рэдакцыя альманаха на агульнавядомых спісах цудаў не спынілася: ёсць жа і ў Беларусі свае дзівосы! Хіба Крыж Еўфрасіні Полацкай для беларусаў менш важны за піраміду Хеопса? Ды і адной архітэктурай рэдкалегі таксама задаволіцца не магла. Гэткімі ж цікавымі для чытачоў тэмамі ёсць, напрыклад, звыры і птушкі, міфалагічныя істоты. Яны ж для ўсяго свету агульныя: дзе ёсць дамавік, там знойдзецца месца і для гномаў з іх застольнай песняй аўтарства Джона Толкіна (і ў перакладзе Андрэя Хадановіча). Дзе маюцца

Асілкі і Жар-птушкі, там з'явіцца і зусім нястрашная Лахнэска (створаная пісьменніцай Аленай Масла і мастачкай Вольгай Раманюк).

«Кожны выпуск «Гарбузіка» ствараецца з улікам дзвюх важных рэчаў: узрост чытача і цікавая для яго тэма, — распавядае рэдактарка альманаха Вольга Мазурава. — Ад пачатку было ясна, што займаўшая агульнавядомая чытанка аднолькава патрэбная як дашкалятам, так і малодшым школярам. Таму мы чаргуем выпускі: першы «Гарбузік» быў адрасаваны перадусім для дзяцей дашкольнага веку. Новы выпуск, «Цуды свету», разлічаны ўжо на крыху сталейшых чытачоў, і змест мае адпаведны.

Наступны «Гарбузік» выйдзе зноўку для малятаў. Натуральна, і тэма будзе ўзятая найперш пад іх густы ды патрэбы. Пакуль рэдакцыя абірае паміж дзвюма наступнымі тэмамі: «Поры года» ці «Літары ды лічбы». Вядома ж, нам будзе прыемна і важна пачуць галасы нашых чытачоў ды іх бацькоў з гэтай нагоды!»

Як гэта й павялося, альманах выйшаў разнапланавы паводле жанраў, рубрык, характару афармлення. У выданні было задзейнічана некалькі дзясяткаў твораў, у тым ліку і малых чытачоў і чытачак, з іх уласнымі літаратурнымі творами і малюнкамі.

«І боль, і прыгажосць...»: анталогія перакладаў

Калі б для серыі «Кнігарня пісьменніка» існавалі рэйтынгі — як кніга года ці кніга месяца, то ў апошнім выпадку найлепшай кнігай лютага стала б анталогія перакладаў Лявона Баршчэўскага «І боль, і прыгажосць...» (зборнік пабачыў свет у выдавецтве Зміцера Коласа).

Аўтарскія анталогіі беларускіх перакладчыкаў выдаюцца з савецкіх часоў. Першай з іх была кніга Юркі Гаўрука «Кветкі з чужых палёў» (1928), пасля якой, праўда, адбыўся вельмі вялікі перапынак, бо беларуская культура — у тым ліку перакладчыкі — зазнала маштабныя рэпрэсіі.

Пасля вайны былі выдадзены персанальныя анталогіі перакладчыкаў Язэпа Семіяна, зноў жа Юркі Гаўрука, Рыгора Барадзіна, Васіля Сёмухі, Уладзіміра Караткевіча, Хведара Жычкі, Эдуарда Валасевіча, а таксама рускамоўных перакладчыкаў Валянціна Тараса, Навума Кісліка, Аляксандра Дракахруста. Яны складалі асобную серыю «Кніга перакладчыка», заснаваную ў выдавецтве «Мастацкая літаратура».

У XXI стагоддзі практыку персанальных перакладчыцкіх анталогій пераняла Бібліятэка СБП «Кнігарня пісьменніка». У 2013 годзе пабачыла свет калекцыя перакладаў Андрэя Хадановіча «Разам з пылам», куды ўвайшлі творы 41 аўтара з лацінскай, французскай, англійскай, нямецкай, польскай, рускай, украінскай моў, здзейсненыя цягам пятнаццаці гадоў.

Новая анталогія прадстаўляе даробак аднаго з найвядомейшых беларускіх перакладчыкаў-паліглатаў Лявона Баршчэўскага. Кніга «І боль, і прыгажосць...» уключае ў сябе больш за 250 твораў, напісаных сотнямі аўтараў і

аўтарак на трыццаці мовах свету. Зборнік можа выкарыстоўвацца ў якасці хрэстаматыі на занятках і семінарах па замежнай літаратуры ў сярэдніх і вышэйшых навучальных установах — бо імёны аўтараў пачынаюцца з Сапфа, Анакрэона, Катула праз аўтараў-трубадураў і мінезінгераў да паэтаў Рэнэсансу, Барока, Класіцызму і аж да класікаў сусветнай паэзіі XX стагоддзя. Тым больш зручнай яна будзе для студэнтаў і выкладчыкаў, што побач з перакладамі падаюцца і ўсе арыгіналы.

У прадмове да кнігі Лявон Баршчэўскі распавядае, што захапіўся перакладамі яшчэ ў школе: «Першыя мае спробы пераствараць паэзію па-беларуску былі скіраваныя на нямецкамоўных паэтаў, што жылі ў савецкай імперыі... Да вершаў Гайне, што называецца «саспеў» у дзясятым класе, а Гётэ, Байрана ды Міцкевіча пачаў перакладаць ужо ў студэнцкіх гадах. Амаатарскія заняткі паэтычным перакладам, можа, і не перараслі б у нешта сур'ёзнае, калі б у 1984 годзе Сяржук Сокалаў-Воюш не завёз у Мінск... і не паказаў іх Мэтру — Васілю Сёмуху. Тут я атрымаў па заслугах: Сёмуха раскрытыкаваў амаль кожны радок маіх «тварэнняў»...»

«Справа»

Выйшаў з друку 3-ці выпуск беларуска-ўкраінскага альманаха «Справа», які выдае Таварыства ўкраінскай літаратуры пры СБП.

У ім змешчаны мастацкія, навуковыя і публіцыстычныя творы на беларускай, украінскай, рускай мовах, а таксама на брэсцка-пінскіх гаворках.

Галоўны рэдактар «Справы» Алесь Наварыч у прадмове гаворыць пра неабходнасць і лагічнасць узмацнення беларуска-ўкраінскіх літаратурных сувязяў.

Прафесар Хакайдскага ўніверсітэта Матокі Намаці ў дасланым у рэдакцыю лісце высока ацэньвае працу аўтарскага калектыву «Справы» і асабліва адзначае важнае значэнне захавання аўтэнтчных гаворак.

Рубрыка «Класік» у гэтым выпуску прысвечана постаці Івана Франка, 160-годдзе якога адзначаецца сёлета. Чытачы могуць пазнаёміцца з ягонай біяграфіяй, прачытаць адно з найбольш вядомых апавяданняў класіка аб каханні і жарсці «Сойчына крыло». Андрэй Дынько ў сваім артыкуле разважае пра тое, што знакаміты пісьменнік сказаў бы пра сучасны свет, калі б мог устаць з магілы...

У рубрыцы «Пра класікаў» у гэтым выпуску змешчаны два адметныя матэрыялы. Алесь Пашкевіч піша пра гісторыю літаратурных судачыненняў Максіма Багдановіча і Сымона Пятлюры. Украінскі гісторык і краязнаўца Леанід Лашчанка з нагоды 85-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча падрыхтаваў артыкул пра тое, як будучы беларускі класік пасля заканчэння Кіеўскага ўніверсітэта настайнічаў у школе ў Кіеўскай вобласці, запісаў успаміны пра яго былых калег і вучняў. Увагу чытачоў напэўна прыцягнуць унікальныя фотаздымкі Караткевіча, зробленыя ў той час.

Аматары прозы і паэзіі атрымаюць асалоду ад твораў вядомых беларускіх аўтараў Юрыя Станкевіча, Паўла Севярынца, Сяргея Панізініка, а таксама ўкраінскамоўнага паэта з Кобрыншчыны Сцяпана Семенюка.

У традыцыйнай рубрыцы «Гаворкі — наш скарб» у гэтым выпуску вершы Ніны Сацук, Любові Іванюковіч, Раісы Рамашкі.

Аляксандр Ільін публікуе захапляльны матэрыял пра брэсцкага пісьменніка-неарамантыка Андрэя Крыжаніўскага, які працаваў у 30-я гады мінулага стагоддзя, і ўвогуле пра літаратурны асяродак таго часу ў Брэсце. Чытачы таксама маюць магчымасць пазнаёміцца з эсэ «Мае продкі» гэтага неардынарнага творцы.

Актыўны аўтар «Справы», паэт і краязнаўца Сцяпан Шапяцюк, які раней друкаваў у альманаху вершы на гаворцы

свайго сля Лілікава, у гэты выпуск прадставіў успаміны пра бацьку на беларускай мове — краўдальніка і вясельца.

Зінаіда Дудзюк у артыкуле «Пара высокага сонца» расказвае пра творчае сяброўства з вядомым украінскім пісьменнікам Валянцінам Грабюўскім. Зацікаўлены чытач знойдзе ў гэтым тэксце таксама многа малавядомых фактаў аб жыцці берасцейскай пісьменніцай суполкі ў 80–90-х гадах мінулага стагоддзя.

Таксама ў выпуску змешчаны літаратуразнаўчыя артыкулы, краязнаўчыя і гістарычныя матэрыялы.

Аздоба нумара — працы цудоўнай беларуска-ўкраінскай мастакоўскай сям'і са Слоніма Аляксандра і Тамары Сцяцэнкаў, размешчаныя на вокладцы.

Прэс-служба Саюза беларускіх пісьменнікаў

Я веру ў божую любоў

30 сакавіка сустракае свой вясновы юбілей вядомая беларуская літаратарка, сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў Хрысціна Аляксееўна Лялько.

Яна закончыла філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працавала ў Літаратурным музеі Янкі Купалы, штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», часопісе «Беларусь». У 1995 годзе стала адным з ініцыятараў і сузаснавальніцай двух каталіцкіх часопісаў — квартальніка «Наша вера» і месячніка «Ave Maria», з таго часу з'яўляецца галоўным рэдактарам гэтых выданняў. Першыя вершы апублікавала ў 1971-м у лідскай газеце «Уперад». Аўтар кніг прозы «Дарога

пад гару», «Світанак над бярозамі» і кнігі паэзіі «На далонях любові». У яе апрацоўцы выйшаў зборнік народных казак «Хітрэй свету не будзеш». Пераклала на беларускую мову нарыс Уладзіслава Сыракомлі «Мінск», кнігі Папы Яна Паўла II «Пераступіць парог надзеі», «Дар і Таямніца», «Устаньце, хадзем!», «Памяць і самасвядомасць», энцыклікі «Fides et ratio», «Ecclesia de Eucharistia», Апостальскі ліст пра Ружанец «Rosarium Virginis Mariae», творы Яна Твардоўскага і іншыя.

«Літаратурная Беларусь» выказвае спадарыні Хрысціне шчырыя пажаданні радасці, здароўя і светлай узнёсласці ды ўзгадвае некаторыя публікацыі паважанай юбіляркі...

Хрысціна ЛЯЛКО

Пажыўшы на гэтым свеце, звездаўшы захапленні і расчараванні, радасць і боль, набыткі і страты, зазіраючы ў сваю душу, сёння я магу сказаць, што веру найперш у Божую любоў: у ахвярную й неспасцігальную любоў Бога да чалавека. Гэта вера здаецца мне стрыжнем, ад якога, як парасткі ад ствала, прарастаюць у душы атожылі веры ў святло і дабро, у высокае прызначэнне чалавека, у бясконцасць жыцця, якое тут, у гэтай «даліне слёз», не заканчваецца, а пераходзіць у вечнасць, дзе нас чакае ўсё тая ж любоў справядлівага й міласэрнага Айца.

Я веру ў Божую любоў да нас, слабых і грэшных, і так часта нявартых гэтай любові. Нават тады, калі

Бог дапускае выпрабаванні й цярдзенні, хваробы й няшчасці, я веру, што гэта не што іншае, як ачышчальны агонь Ягонай

любові, які дасканаліць душу, вызваляючы яе ад эгаізму, карыслінасці й ляюты.

Выключна з любові да нас Бог нас выходзіць, жадаючы нам добра, а нашай душы — збаўлення. І таму, як піша Тамаш Кемпійскі, «Жывучы й паміраючы, трымайся Хрыста і даверся Яго вернай любові, бо калі ўсё цябе пакіне, Ён адзін цябе падтрымаць можа».

Памятаю, як некалі трапілася мне кніга выдатнага гішпанскага святара і пісьменніка Рамона Куэ Рамано «Mi Cristo Roto» («Мой Хрыстус Паламаны»), якая ўразіла і запомнілася сваёю радыкальнаю трактоўкаю адносінаў Бога да

чалавека. Гэты мудры гішпанец піша менавіта пра тую Божую любоў, якую бывае часам так цяжка зразумець і прыняць, пра тую любоў, калі Збаўца абдымае нас сваёю «леваю рукою».

Класічны прыклад такой выпрабавальнай любові дае нам Святое Пісанне, паказваючы цярдзенні старазапаветнага Ёва...

Я веру, што менавіта з любові Бог даў кожнаму з нас ласку нарадзіцца ў гэты, а не ў іншы час, у гэтым, а не ў іншым краі, вызначыўшы тым самым кожнаму з нас місію жыць і працаваць тут і цяпер. Гэта вера дапамагае не разгубіцца, не

ўпасці ў дэпрэсію, не страціць надзеі...

Я веру ў тое святло, якое чакае нас наперадзе, бо, як зазначыў Іва Андрыч, «Айчына — гэта круг сонечнага святла». Я веру, што ўсе мы ад нараджэння ўпісаны ў гэты «круг» сваім чалавечым шляхам, сваёю зямною вандроўкаю да вечнай Айчыны. І шлях гэты, несумненна, павінен быць шляхам ісціны, бо йсці па ім — гэта значыць «хацець таго, чаго хоча Бог». Зразумела, такі шлях — няпросты, але ён адзіна правільны й сапраўдны. Вытрываць на ім, не сысьці, не збочыць дапамагае Божая любоў і наш бязмежны давер да яе.

Радые Свабода

Хрысціна Лялько: «Не ўяўляю, як можна жыць без веры»

Гэтае інтэрв'ю запісвалася ў Маркаўскай сярэдняй школе Маладзечанскага раёна, куды пісьменніца і выдавец па запрашэнні літаратара і выдаўца Міхася Казлоўскага прыехала на творчую сустрэчу з вучнямі і педагогамі. У калідорах і класах школы гучыць беларуская мова, на ёй выкладаюцца ўсе прадметы. Тут працуюць неаб'якавыя настаўнікі, якія не толькі даюць веды сваім вучням, але і выходзіць іх патрыётамі...

Маркаўскую школу закончыла ў свой час таленавітая паэтэса і тэлежурналістка, светлы і шчыры чалавек Таццяна Сапач, жыццё якой абарвалася вельмі рана. Яе партрэт вісіць у кабінэце беларускай мовы і літаратуры, куды настаўніца Ларыса Фёдраўна Сапач і запрасіла госцю.

— Хрысціна Аляксееўна, вас вельмі ўзрушыла, што ў гэтай школе вучылася Таццяна Сапач. Вы былі знаёмыя?

— Мы з Таццянай некалькі разоў сустракаліся на міжнародным кінафестывалі хрысціянскага кіно «Магніфікат». Я была старшынёй журы, тройчы ў яго ўваходзіла і Таццяна. Мы шмат размаўлялі, і я адчула, наколькі светлая ў яе душа — душа сапраўднай беларускі. Памятаю, як аднойчы мы са слязамі на вачах размаўлялі пра нашых матуль, якіх ужо не было

на гэтым свеце. Хіба маглі я тады падумаць, што тая наша сустрэча апошняя? Ніхто з нас не ведае, колькі каму адведзена. Але мы павінны памятаць пра тое, што час кароткі і трэба яго берагчы.

— У размове з вучнямі вы казалі, што пісьменнік пачынаецца тады, калі боль разрывае душу і больш маўчаць немагчыма. Аб чым вы не маглі маўчаць у сваім юнацтве, калі ў 70-я гады мінулага стагоддзя ў раённай лідскай газеце «Уперад» выйшаў ваш першы верш?

— Я нарадзілася пад Лідай на дзедавым хутары. На нашым падворку і ў садзе яшчэ і сёння шумяць дзедавы бярозы, якія заўсёды мяне чакаюць... Летам босая па гэтай зямлі прайдуся, дрэвы абдыму — і ажываю, аднаўляюся... Яшчэ да вайны дзед меў сем гектараў уласнага бярозавага лесу, які з прыходам Саветаў стаў калгасным. Калі мне было 12 гадоў, яго высеклі. І гэта — першая ў маім жыцці драма, пасля якой я пачала пісаць вершы. Затым у юнацтве напісала аповесць «Лес». З гэтага болю я нарадзілася як пісьменніца. А ў дзяцінстве, дарэчы, марыла быць лесніком, хацела быць, як казаў Аляксей Пысін, «замком» і «брамаю» для свайго лесу...

— Аб чым не можаце маўчаць цяпер?

— Найперш аб мове нашай. Вось і дзецям сказала: не саромейцеся размаўляць на роднай мове, чытайце беларускіх аўтараў! Я цяпер Вінецука Адважнага чытаю — быццам п'ю чыстую крынічную ваду... Трэба памятаць, што мы, а не хто іншы, адказныя за лёс роднай мовы...

— Часопісы «Наша вера» і «Ave Maria», якія вы стварылі і рэдагуеце ўжо 20 гадоў, выходзяць на беларускай мове. Скажыце, калі ласка, на якога чытача яны разлічаны, у чым іх адрозненне?

— Квартальнік «Наша вера» ў першую чаргу адрасуецца студэнтскай моладзі, інтэлігенцыі, усім, хто цікавіцца гісторыяй, культурай, літаратурай, сакральнай спадчынай Беларусі. «Ave Maria» выходзіць кожны месяц, займаецца евангелізацыяй, тлумачэннем праўды хрысціянскай веры, ён разлічаны на людзей практыкуючых. Я шчаслівая, што нам удалося сабраць калектыў аднадумцаў, і дзякую Богу, што вось ужо два дзесяцігоддзі выходзяць гэтыя часопісы. Акрамя іх, мы выпускаем і часопіс для дзяцей «Маленькі рыцар Беззаганнай», рэдактарам якога з'яўляецца вядомая пісьменніца Ірына Жарнасек.

— Як вы лічыце, веруючаму чалавеку жыць лягчэй?

— Не ўяўляю, як можна жыць без веры. Я вырасла ў веруючай сям'і, маміна малітва была са мною заўсёды. Ужо дванаццаць гадоў мамы няма на гэтым свеце, а я адчуваю яе апеку, нашу непарыўную сувязь. Тое, што было закладзена ў маленстве, вывела мяне на мой шлях. Чалавек павінен жыць па заповедзях Божых, і тады яму будзе лёгка. Гэта як з правіламі дарожнага руху: калі іх не выконваць, то аварыі не пазбегнуць. Так і ў жыцці: не будзем прытрымлівацца заповедзяў Божых — пакалечым сваё жыццё, свой лёс. І ў Вільню ў Вострую браму мы ездзілі, а да першай споведзі мама павезла мяне ў Польшчу, дзе жыла наша радня.

— Наша сустрэча адбываецца напярэдадні вялікага свята Нараджэння Хрыстова. Што помніцца з дзяцінства, як вы сустракалі Каляды на сваім хутары?

— Гэта адно з самых светлых святаў — паэзія майго маленства. Чаканне першай зоркі Віфлеемскай: пакуль яна не з'явіцца на небе, сям'я не садзілася есці куццю. Мы, дзеці, раз-пораз выбягалі на ганак, выглядалі зорку... Пах смажанага баравікоў, якімі начынялі «вушкі» з цеста. Тоненькія рознакаляровыя свечкі, прымацаваныя да яловых галінак. Сена пад абрусам, калядкі, якія спявалі разам з мамай, малітва... У нашым доме заўсё-

Ніхто з нас не ведае, колькі каму адведзена. Але мы павінны памятаць пра тое, што час кароткі і трэба яго берагчы

ды віселі абразы, ніколі ніхто іх не здымаў. Мама вадзіла мяне ў Белагрудскі касцёл за сем кіламетраў, не баючыся нікога і нічога. І ў Вільню ў Вострую браму мы ездзілі, а да першай споведзі мама павезла мяне ў Польшчу, дзе жыла наша радня.

— У вас выйшла нямала кніг у перакладзе з польскай мовы. Як удалося так добра яе вывучыць?

— Я не лічу яе замежнай, бо чула з маленства. Мама польскую школу закончыла, навучыла мяне чытаць. Да сваякоў у Польшчу ездзілі, і гэта мова не заўважна ўвайшла ў мой ужытак. Вельмі шкадую аб тым (і вучням на сустрэчы пра гэта гаварыла), што ў школе нямецкую, на філфаку іспанскую не вывучыла так, каб яны былі не ў пасіве, а ў актыве. Мне пашчасціла два месяцы вучыць італьянскую мову ў Італіі, ва ўніверсітэце ў Перуджы, куды з усяго свету з'ехалі людзі розных узростаў. Мару, каб і да нас з розных краінаў прыезджалі вывучаць беларускую мову — яна не менш прыгожая за італьянскую. Два месяцы я жыла ў Італіі і не маглі дачакацца ў Перуджы вырвацца з гэтай прыгажосці дамоў. Гавару шчыра, абсалютна не какетнічаю. Мне найлепш дома: Радзіма, як і маці, можа быць толькі адна...

— Хрысціна Аляксееўна, з часу выхаду вашай першай кнігі прайшло некалькі дзесяцігоддзяў. Якая сёння ваша дарога? Магчыма, ужо лягчэйшая, з гары?

— Раней думалася: ну вось, да 50 гадоў буду ісці пад гару, а пасля — з гары. Але аказалася, справа зусім не ва ўзросце, а ў адчуванні тваёй душы... Наш Белагрудскі касцёл стаіць на ўзвышшы, непадалёк ад яго пахаваная мая мама... Гэта частка маёй дарогі пад гару — мамін шлях, яе лёс. І мой лёс — я заўсёды выбіраю дарогу пад гару...

Гутарыла Анжаліка Крупянькова, mgazeta.by

Гул перамогі

Базыль КАМАРОЎ

Твару не помню.
Помніцца толькі ўсмешка.
Месяцовыя сінія блікі на роўнядзі азёрнай
І цэле вільготным, нясцерпна пажадным,
Ды грыва цяжкіх валасоў,
Якімі, аднак, ты зусім не жадала
Прыкрыць галізму сваіх белых грудзей.
І гэтыя грудзі
Помняць вочы мае,
Помняць рукі мае,
Помняць вусны мае.

І грукат шчытоў акаваных,
І грохат гарматаў гарачых,
І лязгат мячоў гартаваных,
Трэск дзідаў
І коней раз'ятраных ржанне,
Дудаў гудзенне
І рэха далёкай сурмы,
Гром перуновы
І пошчак пагоні нязменнай,
Гул перамогі на грывах узгоркаў далёкіх...
І ўсё гэта ў слове адзіным —
ГРУНВАЛЬД.

Збуцьвелы плот,
Падпёрты крапівой і лебядою.
За ім здзічалы сад
Рознагалоссем поўніцца птушыным.
І вёска ўся —
Сем душ сівых самотных —
На лавачцы пад бэзам размясцілася.

Мая радзіма ў тым лясным куточку,
Дзе ў цішыні пад хвоямі над Друццю
Спачылі вечным сном мае дзяды:
Рыгоры, Васілі, Лаўрэн, Аксён і Хведар,
І жонкі, дзеці, сёстры і браты,
І дзе, на жаль, няма крыжоў Карнея,
Півона, Мікалая, Паўлы і Сяргея,
Хто склаў галовы на снягах Сіблагу,
Пад Воршай, Кенігсбергам і Пілау...
І пра каго маркоціцца радзіма,
Там, дзе над Друццю ноч галлё гайдае.

У Вязынцы ціха, бы людзі й не ведаюць,
Што тут нарадзіўся аднойчы Купала.
Штовечар — змярканне,
Штораніцы — снедаюць.
Ну й што, што яму тут зязюля кувала!

Надарыцца час апынуцца далёка
Ад родных мясцін, ад нізін наваколля, —
Душою адчуоць, што родная мова
І лаічыла душы,
І песціла дома,
Дзе ўранні над лесам зязюля кувала,
Бо там нарадзіўся аднойчы Купала.

Карацелькі

На вёску едучы, спахапіўся — няма чаго
пачытаць у дарозе.
Гляджу ў вакно, не адрываючыся. Там і
проза... і паэзія... і публіцыстыка.

Апрануў дрэвы, кусты і травы, і тым са-
мым завастрыў іх галізму снег першага дня.

Родная мова
З вуснаў дзіцяці —

Замілаванне да слёз,
І балюча да слёз
(украінская сям'я на магільёўскай вуліцы).

...чтобы эти экскурсии «спрыялі», как
говорят беларусы, дружбе между наро-
дами... (з пачутага па радыё).
А цяпер здагадайся, чытачу, дзе тут
прапушчана часціна не.

Углядаюся ў фота, дзе мой прадзед з унуч-
кай на руках пасля вяртання з ГУЛАГу.
Колькі мудрасці, болю і смутку ў глыбокіх
вачах старога.
Колькі бесклапотнай гарэзлівасці на тва-
ры дзяўчынкі.

Слупы не маюць каранёў.
— А пні? — мысляр спытаў.

Глядзець і не бачыць,
Сузіраць і не рабіць высновы
Ці можна?..

Цішыня...
Дзьмухнуў на мошку, што мітусілася
перад вачыма, і пачуў, як тая ляснулася
аб аркуш паперы. Цішыня...

На фоне Шапэна запрацавала аўтасі-
гналізацыя.
Цывілізацыя абудзіла да будзённасці і
прагматызму.

У бязлюдным заснежаным мікрараёне на
бязлюднай сцежцы варона дзяўбе змерзлае
залацістае мандарынавае шалупінне.
Была позняя рання першага дня Новага
Года.

Двое п'яных, незнаёмых між сабой, пабілі
трэцяга, цвярозага.
Прафсаюзная салідарнасць?

Пра што думае дзед, глядзячы ў кут цём-
нага пакоя і трымаючы ў сваёй далоні
цёплую пшчотную ручку ўнука?
Што прыснілася дзіцяці, чья ручка — такі
дарагі камячок — раптам уздрыгнула ў
вялікай дзедавай далоні і абудзіла старога
сярод начы?

Заплюшчу вочы
І пабачу лепшы час.
Соладка ўздыхну
І ў горычы працнуса.

Гэтай ноччу мы не спалі гадзін да трох...
Я і камар.

Размеранае рацыянальнае жыццё з рання
да вечара, з дня ў дзень, боязь аванту-
рызму і неабдуманых учынкаў гарантуе
бесклапотнае жыццё, але не дадае да
ўспамінаў прыемнага, нават у прыкрым
шарме, той прыправы, без якой не гату-
ецца добрая стравы — чалавечае жыццё.
Творца заўсёды крыху авантурыст.

Асфальтавы лапак сярод староў брука-
ванкі.

Поле Жыцця

Фелікс БАТОРЫН

Сабраўся я поле жыцця перайсці,
А сцежкі няма ні адной:
За ўсімі наспелі травой зарасці,
Узідзе яна і за мной.

Ступіў бы наўпрост, ды ў траве ж гадаўя...
Шукаю — сцяжын не відно.
Стаміўся. Прысеў і агледзеўся я,
А поле за спінай даўно.

А ці ж закрэсліць памяць крыж,
Магільны камень ці зацісне?
Хаваюць грэшнікаў, грахі ж
Сярод жывых сядзяць на трызне.

Хаваюць праведных. Цяжкі
Іх шлях. Іх бліжня няўцешны.
А іх мізэрныя грашкі
Відаць выяўней, чым у грэшных.

У той далёкі незабыўны час,
Калі зьяла дарога разам нас,
Звязаўшы на развілцы дзве сцяжыны,
Не верыў свет, што шлях у нас адзіны.

Смяяўся вецер з нашых валасоў,
А рэха — са шчаслівых галасоў,
А доля — з нашых сонечных надзеяў,
Падступнасць замяшаўшы ў ход падзеяў.

Смяяўся з нас насмешлівы і злы,
Смяяўся ваўчары і казлы,
А мы сабе казалі: «Хай смяюцца!» —
І сёння нашы песні нам пяюцца.

Зямля... зямля... І харакство, і бруд,
І жыццядайны грунт, і жвір магільны,
Крыніца вод і мноства розных руд;
Зямля збівае з ног і дорыць сілы.

Зямля — шляхі, дарогі і сцяжынкы,
Таемнасць ночы і празрыстасць дня.
А мы — зямное сутнасці пылінкі,
У сонечным праменні мітусня.

З прадапошняга дня Стварэння
(Адпачынкам быў дзень апошні)
Зброю масавага знішчэння
За зубамі носіць з нас кожны.

Маргіналы

Сумны трыціх

1
Пра што вяшчае птушка — мудры крук,
Маглі б мы зразумець, ды не цікава.
Маглі б наўпрост, ды звычайнай нам наўкруг,
Пятляючы налева і направа.

Намнога лепш маглі б мы, а нашта?
Маглі б зусім іначай, а навошта?
Газеты нам штодня прыносіць пошта,
Дзеля чаго, не ведае ніхто.

2
Мы звыклі ганарыцца тым,
што маем,
А маем тое, што само прыйшло;
За сонца поўню бяклую трымаем
І жмурымся на дзённае святло.

3
На святло на дзённае
Думак не выносім,
А сваё надзённае
Нават і не просім.
Нешта недзе сцягнем,
Нешта так дадуць.
Іншага не прагнем,
Як выціць і заснуць.

Асенняе балота

На чаратоў рудых драты,
На вокнаў чорных раты
Наслала неруш нематы
Асенняе здранцвенне.
У журавірненай дрыгве
Жуда таемная жыве.
Каго пакліча-пазаве,
Таму няма збавення.

Я думаў, што прарэзваюцца крылы
Абапал набалелага хрыбта.
А остэахандроз сярдняй сілы
У твар з насмешкай кінуў мне: «Лухта!»

Я верыў, быццам доля мне такая
Прызначана: ляцець у сіняву, —

Таму падумаў, нібыта ўзлятаю, —
І паляцеў. Шчэ добра, што ў траву!

«Памёр!» — мой сябра вырашыў зацяты
І радасна сляпаў мне некралог,
Маўляў, пайшоў ад нас паэт крылаты.
Бо ўжо вышэй падняцца ён не мог.

Я ж дачакаўся, калі боль паменеў
І крыху рукі-ногі адышлі,
Падняўся, пакрактаў, расцёр калені
І рушыў зноў па матухне-зямлі.

Зімяня рыбалка

Такі мароз, што ў берлагу замерз
мядзведзь.
Акрэплі губы — ні прысвіснуць, ні прапець.
Да цёмнай пелькі прымярзае наплавок.
Нат неба хрумсне, як наступіш незнарок.

Зматаем вуды ды цяпельца раскладзем.
За чаркай будзе для гаворкі многа тэм:
Былыя подзвігі, спайманья кіты
Ды маладзіцы небывалай пекнаты.

Не быць улову сёння. Ссунем чаркі зноў.
Ужо змяркаецца і час ісці дамоў.
А дома карп фаршыраваны, цёрты хрэн
І палавіны мілай з'едлівы рэфрэн.

Ні серабрыстых павуцінак,
Ні ценкіх промняў не крані
Там, дзе з аброшаных галінак
Павіслі гронкі цішыні.

Дзіцячай даўня гульнію
Вярні сябе з забытых сноў:
Замры! зрабіся цішынёю,
Не сплямленай няпраўдай слоў.

Высокія берагі

Эвалдас ІГНАТАВІЧУС (Літва)

гісторыю тэалогію
архітэктуру

якім злучаюць зямлю і неба

іржавы
гарбаты
злучальнік

Нябеснае цела

у палатно крухмальнае нябёсаў
абрынуся наўзнакі
каб адмовіць
квітнеючым садам садому
маўчанню вежаў
памяці і
мове
ў якой
тысячагоддзі
хаваўся
ад цябе

Мова

ёсць мова што маўчыш
і слепнеш як ад сонца
ёсць мова далячынь
лясоў на гарызонце

ёсць мой маленькі плыт
і чысціня рачулак
ёсць ціхай плыні спрыт
ёсць мова ёсць прытулак

Увысь

са сну
ціхамірнага і цнатлівага
я падымуся
перамагаючы холад

у бляск
тваіх зім
з моцнай тугой
па дому

Нядзеля

доўга глядзеў
уніз здзіўлены
укленчаны стварыцель

Высокія берагі

трава
яшчэ памятае пра нас
запісаных чытапісаннем
пра-саль-фе-джа-ваных
высокае неба
якое гойдалася тады
як піва
у трохлітровым слоіку
і полым
што лётаў у траве
паўтараючы: не буду піць
з твайго следу
ягнятка

Цвік

цвік
які забіваюць
у дрэва
у цела

у жывых
і бяздушных
рэчы

у цішыню
у пустэчу
якім
на сцяне
выдрапаюць імя

на які павесяць
стары пінжак

цвік
які забіваюць у галаву

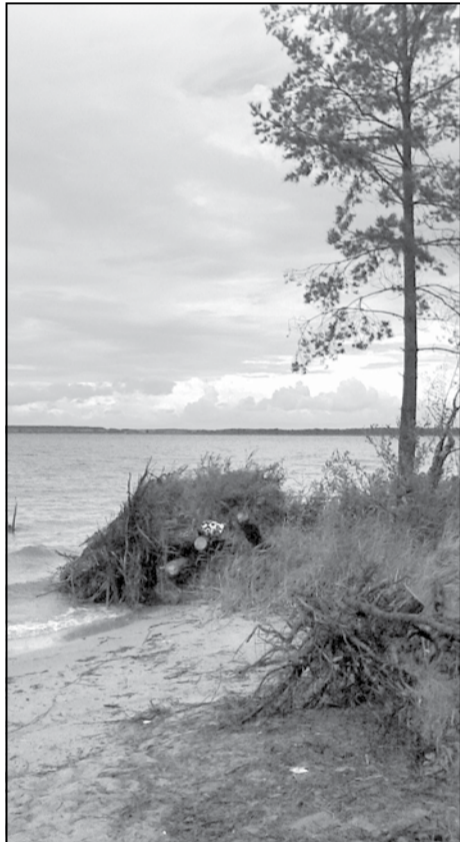
Апошняе неба

мы ўзыходзім
па крутой рыплівай лесвіцы
трымаючыся за рукі

хто нас вядзе?
анёлы са змучаным абліччам

хто нас чакае?
сваякі з вашчанымі тварамі
стары школьны доктар і
стары настаўнік спеваў

яны правераць наш зрок і слых
перад тым як раздаць свяшчэнныя пар-
тытуры

Дон Жуан

з плячэй сваіх нібы кажух
ён скінуў горад годна ветру
і лашчыць грывы траў угрэтых
дзе пацалункі прыгажунь
усіх што ёсць сабраў за лета

Wake — up call

THIS IS YOUR WAKE — UP CALL
паведамляе гаваркая ракавіна
голсам сцюардэсы

THIS IS YOUR CALL... — збяры
свае ньючыя суставы
свайго сумлення дакоры
боль і страх
іх нават смерць не вылекуе

THIS IS THE CALL
становяцца ў чаргу пажарнікі і юрліўцы:
калі адчыняць касу?
у дзверы прарываецца натоўп, пах поту
кандыцыянер не працуе:
мой Бог, мне неабходна

прачнуцца
адправаць кашулю
набыць шкарпэткі
у Duty Free краме
у транзітнай зале
літар віскі —

дазвольце зайсці...

мая радзіма згубілася
паміж Хонг Конгам і Рыа дэ Жанейрам
як знайсці — пытаюся ў касога
кітайца — неабходную браму

адкажы — твой кіслы голас
працінае мой слых, які прачынаецца —
даўно
не праветраны дом, зачыненыя пакоі,
душныя гатэлі, цёмныя калідоры
магчыма яны выведучь
на прахалодныя вуліцы маленькага го-
рада
дзе мы здолеем...
THIS IS...
пачынае дзясурны дыктар —
стары яўрэй — адкуль ён ведае
гэтую лічылку; памнажаць жах на віно
атрыманую суму дзяліць на каханне
распрадаць з малатка, пакінуць свій дом
сысці ў горы, дзе пасвяцца спакойныя
авечкі...

цэпра і смага
рамадан...
у правільным кубе залітаваны
пачынаецца ранак
вось каву паставяць варыць

спусціцца
добры анёл, тэледамога
мне вернуць адзенне, цела, мову —
яна абмывае два берагі
паміж імі
мой глухі сон
попел пекла, пераўтвараецца
у снег выраю...

канец рэгістрацыі
раздадуць
павязкі на вочы і
затычкі ў вушы —
расліна, дзе ты, якая абвіаеш
ліпкімі каранямі —
дай мне сілу паўстаць
дай мне старога з човенам

запалі яшчэ адно жыццё
на экране кампутара —
вярні мяне ў гульню
да апошняга, без магчымасці адазваць
фінала

усявышні рэжа суставы
сутарга зводіць цягліцы
адхініце фіранкі, уключайце
прыёмнік «Lano z Radjem», rock'n'roll...

THIS IS YOUR WAKE — UP CALL
пырскае слінай
неміласэрная медсястра

гасподзь мой, дзе я
ложак, люстра, стол, тб
літва?
аусланд?
гатэль пяць зорак
роўна шэсць жнівень, год каня, с.в.

а дзень, які дзень?
якая табе розніца —
паднімайся і ідзі
калі можаш — без мацюкоў
не можаш — твая справа
сварыся, але паднімайся —
нібы прабіраешся па балоту
на працу ідзі, з падскокам
у ядальню, пайльню —
але ж свет прыгожы —
праз каламутнае шкло —
маліся, размнажайся, спаражняйся
пакуль...

THIS IS WAKE — UP CALL
THIS IS WAKE — UP CALL
THIS IS WAKE — UP...

Пераклала з літоўскай мовы
Людміла Паўлікава

Рэбры дзён, раніц

(Фрагмент)

Сесілія ХАНСАН (Швецыя)

I.
Ты ствараеш асфальтавы круг вакол нас, я
накручваю твой шалік на руку. Пасярэ-
дзіне Шотэнтара,
жоўтая маланка працінае мяне. Ты —
між маіх
плеч. Пякучы жар; застываю лужынай
на зямлі.

Асфальт дрыжыць, вада навісла гронкамі
па-над
трамваямі. Завязваю твой шалік пад
грудзямі.
Вадаспад раскручвае мяне ў бок Лаудон-
гасэ.

Тэлефонная будка, я раскручваю дыск —
восем
разоў. Рух спыніўся, машын зусім не чутна.
Толькі гудкі — ты адказваеш. Адкрываецца
нешта. Я падаю.

5-ы маршрут — да твайго дому. Сцены
сціскаюцца
вакол нас. Твая спіна ахінае мяне. І ты
гладзіш
тыльным бокам далоні. Мяккія
дотыкі здымаюць з мяне скуру.

Я замярзаю, кусаю твае вусны. Ружовыя
карункі, баваўняная бялізна. Ты разгладж-
ваеш
мае складкі. Чырвоныя плямы на маёй
шыі, сляды тваіх зубоў.
Вуха гарыць.

Ты ўводзіш сябе ў мяне, запаўняеш
штурышкі.

Мае ногі загорнутыя ў прасціну. Кропачкі
ўкусаў
на сцягне, ты раздзіраеш мае баваўняныя
мары.

Мяккія пальцы драпаюць скуру. Чорны
волас
на маім сцягне. Вільгаць выходзіць вонкі,
пляміць
бялізну, капае на прасціну.

Твая скура становіцца маёй, расплаўляе
будучыню.

Хочаш снедаць? Спяшаюся скрозь раніцу,
рэха твайго голасу, поўнае стрыманага
цяпла.
Перад дзвярыма спальні я заўважаю
дзірачку
у сваёй бялізне.

Адзіны кірунак: усе трамваі ідуць
у бок выспы Данауінзэль.

Выпраўляемся на роварах. Данауінзэль.
Педалі
злучаныя з грудзямі. Цісну — рэжа, я
вільгатнею знутры.

Сляды ровара на пяску, я за тваёй спіной.
Віхляем між марскіх зорак. Трымаюся за
цябе, я не звальнаю.

Уцяпле месяца рухаем у такт. Слізга-
ем, круцімся
на коўдры. Твая рука на маім плячы, скура
мякчэ,
пячэ. Ты выдзіраеш маё рабро, удыхаючы
замест
паветра.

Пераклала са шведскай мовы
Надзея Кандрусевіч

Неба адчыненае

Мар'юс БУРОКАС (Літва)

Ля возера Святое

Угне

чакаю
покуль вынырне з вады
светлая маленькая галоўка
заплюшчаныя вочы
тварык чырвоны
у зморшчынах
нібы наню нараджаецца
нібы з усіх апошніх
ірвецца на паверхню
прагнучы гэтага
глытка свету

святла

невядомасці

**

марнасць бяссілля —
ён паўтараў

— спёка як камень
прыціснула горад

адрубіў
тыя словы
выцягнуў сухажыллі
сінтаксісу
выдраў косткі

фанемаў
трэскаецца
рэчаіснасць
мова
ломіцца ў горла
маланкай і болем

— каменне спёкі
прыціснула горад

і толькі ў яго лабірынтах
на бойнях і могілках
у моргах, касцёлах

яшчэ прахалодна

мова
не працуе
мова астыла

бы кропля
на каменнай кладцы

Бязносія

касцянымі нагамі
грукае па брукаванцы
а пятае раніцы
як пісалі паэты

у дзяцінстве з ёй размінуўся
ляжаў
у шкляной шуфлядзе
выкрычаўшы
няглыткі і цёплы
кавалак душы

нічога не чакаў

нічога
не атрымоўваў

толькі самота
казённай вываранай
прасціной

накрывала
прасцяг

такая легенда
так я прыйшоў
думаў так

так і памру
узбярэцца
рапуха
на сэрца прыпухлае

жмяк

бязносія
касцянымі нагамі
грыміць

паўз ліпень
паўз мур
паўз лета

у Вільні

У ветра прасторныя лёгкія. Выдзімае
праз мяса і косткі. Літары
каторыя больш не маё.
Не зачарпну іх жменяй
як апалонікаў. Пальцы больш не занююць
ад вадкіх словаў. Ані адбітку

няма на праталінцы. Ані голасу.
Ніхто не сакоча на сонцы
не завіхаецца пад каранямі. Не веру
табе. Больш не веру. І толькі вецер
шуміць. Перад тым як упасці
на зямлю. Раздзірае неба
рагамі, ламае яліны
зрывае дахі. Апошнім дыханнем
праз мяса і косткі
выдзьме
маю душу.

Фатаздымкі пісьменнікаў

спрабаваў раскусіць вас
глядзеў на твары
але насамрэч шукаў
не іхнюю таямніцу
шукаў сваю —
ці нешта нас звязвае:
лінія, нітка, струна
ці да нас дакрануўся
той самы палец
ці ўчасна ўзялі тую самую
чорную слухаўку ці
працяў нас выбух святла
калі ведаеш:
табе дадзена
табе падымаюць заслону
заслужана
ясна, заслужана
гэтая пастка
гэтыя веды
залежнасць
салодкая нецярплінасць
заслужана
на ўсіх тварах
адбіты той самы сумнеў
здзіўленне
нясмелая дзёрзкасць
няўпэўненасць
фанабэрыя

Пераклаў з літоўскай мовы
Андрэй Хадановіч

Успаміны магната

Карліс ВЭРДЫНЬШ
(Латвія)

Я

Калі я кантралюю дзейнасць
сваіх унутраных органаў, то
гэта яшчэ не значыць, што ў
мяне іх зусім няма. Як і раней,
печань, лёгкія і ныркі круцяцца
вакол майго сэрца, палаюць і
гараць.
Мноства малых зорак б'ецца ўва
мне бліскуча, калыхаецца, падае.
І тады я хварэю. У пакоі паволі
змяняюцца святло й цемра. Ад-
чуваю — шмат малых гарадоў
круціцца вакол Рыгі і пішчыць,
трэсецца на марозе.
Штохвіліну я губляю вялізную
колькасць энергіі ды цеплыні.
Таму ў маіх прагненнях ты ма-
ленечкімі коламі круцішся вакол
мяне.

Малітва

Любы Божанька, адбяры ў мяне
здольнасць бачыць рэчы з абодвух
бакоў! Кожную рэч я бачу кру-
глай, нібыта зямны шар з вялікай
адлегласці, бачу і разумю — не
мне ж перашкаджаць паўнавар-
таснаму яе існаванню.
Любы Божанька, павыгладжвай
мае дробныя складкі з мазгоў,
высячы ў іх адну, але вялізную.

Такую глыбокую, каб людзі з усяго
Земгальскага прадмесця прыход-
зілі мацаць ейныя роўныя краі.
Гурэшце, любы Божанька, загадай,
каб я думаў добрыя думкі, такія,
якіх людзі не стамляюцца чуць
ніколі — хай буду ляжаць увесь
дзень на пляскатым сонечным
гадзінніку, глядзець на сонца і
расказваць усім, якое яно яскравае.

Адказ

Мы атрымалі ваш ліст, але,
на жаль, у дадзены момант
нічога не можам абяцаць. Сітуа-
цыя вельмі складаная, але мы
па-ранейшаму спадзяемся на
пазітыўнае рашэнне.
Аднак лічым сваім абавязкам
вам паведаміць, што ў вашае
стаўленне не спрыяе канструк-
тыўнаму супрацоўніцтву. За-
мест таго, каб высюваць па-
трабаванні, вы маглі б быць
ласкавыя і падтрымаць нас —
мы таксама ўсяго толькі людзі,
мы працуем без ежы і сну. Дашлі-
це бочачку піва альбо колькі
катлет. Альбо нешта такое,
што падыходзіць для бартэру
— напрыклад, літр крыві альбо
якую мэблю мірных часоў.
Як толькі будзеце якія навіны,
пастанемся вам паведаміць.
На жаль, не зможам патэлефа-
наваць, аднак дашлем ліст, калі
толькі знойдзеце нехта, каб
лізнуць марку.

Успаміны магната

У школу я хадзіў толькі чатыры
зімы — трэба было дапамагаць

бацькам, досыць вялікі гурт
братоў і сяцёр, я хутка засвоіў
усе работы. З рускай мовы пера-
кладаў дэтэктывы, з ангельскай
— афарызмы.
Бацька заўсёды ўставаў на
світанку. Калі маці на сняданне
клікала, ён ужо меўцэлы адрэда-
гаваны ліст. Брат хадзіў па снезе
сем кіламетраў да тэатра, пісаў
рэцэнзіі. У старэйшай сястры
слабы зрок, засталася незамуж-
няй. Яна толькі гаспадарыла
ўдома, пісала для ансамбляў
тэксты песняў.
Да сівых гадоў бацька з маці сяд-
зелі, запрэжаныя ў карэктуры,
плячо ў плячо малявалі вокладкі
кніг. Калі мае біяграфіі правады-
роў пачалі прыносіць някепска
грошыкі, я купіў бацькам невялікі
тыпаграфскі станок. Цяпер яны
могуць перавесці дых — маці піша

калядныя вершы, бацька смочка
люльку і мудрагеліць над загад-
камі крыжаванак.
Я гэта ўсё друкую ў сваёй газеце:
у буднія дні чатыры старонкі,
па суботах восем, раз у ме-
сяц літаратурны дадатак, для
падпісчыкаў штогод каляндар.
Браты пішуць пра палітыку,
народную гаспадарку, сёстры
пра моду і жаночыя справы. Па
вечарах мы ўсе сядзім за вялікім
сталом, і паследак чытае нам
бандыцкія раманы.

Казка пра трох парсючкоў

НІФ-НІФ СЯДЗЕЎ У ВІЛЬНІ
Ў САЛАМЯНЫМ ДАМКУ

НАФ-НАФ СЯДЗЕЎ У РЫЗЕ
Ў ПРУТКОВЫМ ДАМКУ

НУФ-НУФ СЯДЗЕЎ У ТАЛІНЕ
Ў КАМЕННЫМ ДАМКУ

А ЗА РОГАМ ЧАКАЎ ВОЎК

Успаміны ісландскай гаспадыні

Усялякія добрыя рэчы зямля вы-
варае са сваіх глыбіняў: рыбу,
фуйайкі, верталёты, а часам і па
нейкім вялікім бліскучым джыпе.
Тады толькі падбягай і трымай
пярэднік, тэлефануй Олафуру,
каб прыйшоў і дапамог аднесці.
Прыйдучь дзеці са школы, кож-
ны сабе захаце найлепшага,
натуральна, паб'юцца. Разз-
луецца і нам яшчэ фыркнуць.
Яны ж думаюць, што нам усё з
неба падае.

Успаміны кандыдата ў члены Саюза савецкіх пісьменнікаў Латвіі

Набліжаецца дэкада мастацтва
ЛССР у Маскве, а ў мяне няма
ніводнога новага верша на тэму
сельскай гаспадаркі. Гэтым раз-
ам трэба застацца дома.
Дый што я магу вам, тавары-
шы, прапанаваць — мой час
мінуў на сходах у абароне спра-
вы партыі, у кансультацыях і
агітацыі. Вострую крытыку
цалкам прымаю, далей інды-
відуалізм і ідэалізм больш не
саб'юць мяне з панталыку.
А сёмай буду на месцы, панясем
нацыянальную вопратку на
вакзал. Перадавайце таварышу
Жданаву сардэчныя вітанні! Сам
я адпраўлюся ў калгас «Будучы-
на», буду піць малако з цёплых
каровіных саскоў.

Пераклала з латышскай мовы
Анжэліка Дубасава

Рускія класікі як «нацыянал-зdraднікі»?

Не ведаю, адкуль гэта пайшло, але пры спрэчках з забаваным насельніцтвам, якое ўпэўненае ў асаблівай расійскай духоўнасці, ужо некалькі разоў сутыкнуўся з адсылкай да «вялікай рускай літаратуры».

Яна, як я зразумеў, павінна красамоўна даказаць спрадвечную «правату» нашых суседзяў у супрацьстаянні з Захадам і тое, што ўсякія «заходнікі» не роўня ім. Гэта вельмі дзіўна, бо інфармацыя пра лёсы рускіх класікаў павінна прывесці да зусім іншых высноў.

Пушкін. Пажыццёва невыязны

Задоўга да таго, як зрабіцца расійскім «нашым усім», Аляксандр Сяргеевіч за свае вершы ледзь не стаў палітвязнем — ішла гаворка пра яго высылку ў Сібір ці зняволенне ў Салавецкім манастыры. Праз заступніцтва сяброў пакаранне для паэта абралі больш мяккае: высылка на поўдзень. Па правінцыях Расійскай імперыі Пушкіну давалося патуляцца некалькі гадоў.

Вярнуцца ў сталіцу Расіі паэту ў выніку дазволілі, але з шэрагу «нядобранадзейных» не выкраслілі. Нават прапагандысцкі верш «Паклёпнікам Расіі», прысвечаны паўстанню 1830–1831 гадоў у Польшчы і Беларусі, не дапамог. Пушкіну, чалавеку еўрапейскай культуры, да канца жыцця так і не дазволілі пераступіць заходнюю мяжу імперыі, пра што ён так марыў.

Гогаль. Сатырык, які абыйшоў цензуру

Мікалай Васільевіч, які меў украінскія карані, вядомы сатырычным стаўленнем да расійскага ўкладу жыцця. Яго знакаміты «Рэвізор» з вялікай цяжкасцю ўдалося выцягнуць на сцэны тэатраў: маскоўская цензура хацела зусім забараніць п'есу.

Пасля 27 гадоў Гогаль у асноўным жыў за мяжой: Германія, Італія, Францыя і г.д.

Тургенеў. Заходнік супраць славянафілаў

Пасля смерці Гогаля Іван Сяргеевіч напісаў некралог. Цензура палічыла, што «пра такога пісьменніка злагынна адклікацца гэтак захоплена». Калі артыкул усё ж быў надрукаваны, Тургенева на месяц арыштавалі, а затым на два гады выслалі ў вёску.

У спрэчцы славянафілаў і заходнікаў Тургенеў займаў пазіцыі апошніх. У рамана «Дым» ён уклаў у усны аднаго з герояў наступную думку: «Наведаў я сёлетняй вясной Крыштальны палац каля Лондана; у гэтым палацы змяшчаецца, як вам вядома, нешта накшталт выставы ўсяго, чаго дасягнула людская вынаходлівасць — энцыклапедыя чалавечтва; і падумаў я ў той час: калі б такі выйшаў загад, што разам са знікненнем якога-небудзь народа з твару зямлі неадкладна павінна было б знікнуць з Крыштальнага палаца ўсё тое, што той народ прыдумаў, — наша матухна, Русь праваслаўная, праваліцца б магла ў тартары, і ніводнага цвічка... не патрывожыла б, родная: усё б спакойна засталася на сваім месцы, бо нават самавар, і лапці, і дуга, і пуга — гэтыя нашыя знакамітыя прадукты — не намі выдуманія».

Тургенеў падоўгу жыў у Еўропе і памёр пад Парыжам.

Талстой. Адлучаны ад праваслаўнай царквы

Леў Мікалаевіч вядомы не толькі сваімі мастацкімі творами, але і публіцыстычнымі, і філасофскімі працамі. Вось урывак з яго тэкста «Патрыятызм і ўрад», які актуальны і сёння: «Патрыятызм у самым простым, ясным і несумненным значэнні сваім ёсць не што іншае для кіраўнікоў, як прылада для дасягнення ўладальных і карыслівых мэтай, а для падначаленых ім — адрачэнне ад чалавечай годнасці, розуму, сумлення і рабскае падпарадкаванне сябе тым, хто ва ўладзе».

Ну і амаль усім вядома стаўленне Льва Талстога да рускай праваслаўнай царквы, якая, на яго думку, змяніла сэнс хрысціянскага вучэння. За крамольныя думкі пісьменнік быў афіцыйна адлучаны ад царквы.

Калі б у Расіі прыслухаліся да сваіх класікаў літаратуры, то мы сёння суседнічалі б з іншай краінай, з якой хацелася б браць прыклад. Але сёння лёгка выказаць наступную здагадку: калі б вышэйназваныя пісьменнікі жылі ў сучаснай Расіі, то перажывалі б за свае погляды ганенні і былі б запісаныя ў «пятую калону». Ці, як выказаўся Уладзімір Пуцін, у «нацыянал-зdraднікі».

Руслан Гарбачоў

Прэмія Аляксандра Салжаніцына

Эсэіст, паэт, перакладчык, адзін з лепшых спецыялістаў па англамоўнай літаратуры Рыгор Кружкоў стаў лаўрэатам прэміі Аляксандра Салжаніцына.

Пра гэта паведаміла ўдава пісьменніка, прэзідэнт Фонда Салжаніцына Наталля Салжаніцына. «Прэмія Салжаніцына прысуджаецца Г. Кружкоў за энергію паэтычнага слова, здольнага спазнаць сусвет

Шэкспіра; за філалагічнае мысленне, якое высвечвае духоўныя сэнсы міжмоўных і міжкультурных сувязяў», — адзначыла Н. Салжаніцына.

Цырымонія ўручэння прэміі адбудзецца 21 красавіка ў Dome

рускага замежжа імя Салжаніцына ў Маскве.

Прэмія імя Валянціна Катаева

Прэмія імя Валянціна Катаева за 2015 год (заснавана часопісам «Юнацтва») прысуджана Барысу Яўсееву за філасофска-сатырычны раман «Афірскі шпак» (восенню мінулага года ўвайшоў у шорт-ліст прэміі «Ясная Паляна»).

Ксюжэт «Афірскага шпака» займаўны, ён развіваецца як у XVIII, так і ў XXI стагоддзі. Расійскі падданы, авантурыст Іван Тры-

вога, які задумаў заснаваць на востраве Барнэа Афірскае царства, па загадзе Кацярыны II змешчаны ў папраўчы дом. Там ён вучыць шпака чалавечай мове. Неўзабаве Трывогу

атрымалася пераправіць птушку ў Маскву да загадкавай расколіны часоў, якая знаходзіцца ў знакамітым Галасавым яры. У ім на доўгія гады знікалі, а потым, праз дзесяткі і нават сотні гадоў зноў з'яўляліся як асобныя людзі, так і цэлыя воінскія падраздзяленні. Обер-сакратар Апошняй экспедыцыі Шашкоўскі пасылае злавільца шпака, які выкрывае недапушчальныя дзёрзкасці. Следчыя трапляюць у Галасавы яр ды знікаюць там на дзвесце злішнім гадоў. З'яўляюцца яны ў Маскве толькі вясной 2014 года...

Індзейцы-чэрокі і Джоан Роўлінг

Новыя апавяданні Джоан Роўлінг пра свет Гары Потэра выклікалі крытыку з боку карэнных амерыканцаў.

Пагодле іх слоў, згадка індзейцаў у зборніку «Магія ў Паўночнай Амерыцы» некарэктная і непаважлівая, бо пісьменніца звязвае іх старажытныя вераванні з вядзьмарствам.

У лістападзе 2016 года ў пракат выйдзе фільм «Фантастычныя звяры і месца іх пражывання», дзеянне ў якім таксама разгортваецца ў Паўночнай

Амерыцы, але за 70 гадоў да паказаных падзей з серыі пра Гары Потэра. Роўлінг сама напісала сцэнар да карціны.

«Духоўнасць і рэлігія індзейцаў-чэрокі — гэта не тое ж самае, што фантазіі Роўлінг пра чараўнікоў. Вераванні карэнных народаў да гэтага часу жывыя, практыкуюцца і абарняюцца», — растлумачыў доктар навук Універсітэта Браўна Эдрыян Кін, выхадзец з чэрокі. Ён адзначыў, што малыя амерыканскія народы — рэальныя і паўнаправатныя, далёкія ад шаманства і дзікасці, а «маладзья людзі, прачытаўшы кнігу, падумаюць, што індзейцы на-

лежаць да таго ж выдумананага свету, што і Гары Потэр?».

Іншыя прадстаўнікі карэнных амерыканцаў выказалі абурэнне ў сацыяльных сетках.

Пісьменніца пакуль не пракаментавала сітуацыю.

Апошняя кніга Умбэрта Эка

Апошняя кніга Умбэрта Эка «Pape Satan alerpe» будзе апублікаваная ў Італіі ў траўні. Пра гэта распавяла ў інтэрв'ю ANSA кіраўнік выдавецкага дома La nave di Teseo Элізабэта Згарбі.

У кнігу ўвойдуць эсе Эка і расшыфроўкі яго нядаўніх публічных выступяў. Як падкрэсліла Э. Згарбі, пісьменнік, які памёр 19 лютага, паспеў скончыць, адрэдагаваць і здаць у выдавецтва поўны тэкст «Pape Satan alerpe». Акрамя таго, La nave di Teseo плануе перавадаць дзесяць папярэдніх твораў нефікшн У. Эка.

У назве сваёй апошняй кнігі «Pape Satan alerpe» У. Эка працягваў «Боскую камедыю» Дантэ Алі'еры: з радкоў Pape Satan, pape Satan alerpe пачынаецца сёмай песня першай часткі («Пекла») паэмы. Існуюць розныя версіі трактоўкі і перакладу гэтага радка. Сучасныя літаратуразнаўцы мяркуюць, што Дантэ меў на ўвазе заговор сатаны.

«Вайна і мір» — бестселер у Вялікабрытаніі

«Вайна і мір» Льва Талстога ўпершыню трапіла ў брытанскія спісы бестселераў пасля таго, як канал «Бі-бі-сі» паказаў новы серыял па матывах рамана.

За тыдзень у Вялікабрытаніі прадаецца каля 4 000 асобнікаў самага папулярнага выдання «Вайны і міру» і яшчэ каля 2 500 копіяў пяці іншых выданняў твора Л. Талстога. Гэты вынік дазволіў кнізе заняць 50-е месца ў спісе нацыянальных бестселераў па інфармацыі «Nielsen BookScan». Раней, па дадзеных праведзенага на тэрыторыі краіны апытання, Л. Талстога чыталі толькі 4 адсоткі рэспандэнтаў.